

Kızılbaşlıkla İtham Edilen Bir Nakîbü'l-Eşrâf Seyyid Mahmut Efendi'nin Hayatı ve Şeceresi

The Life and Pedigree of Sayyid Mahmut Efendi: A Naqîb Al-Ashrâf Accused of Being A Qizilbash

Ayhan IŞIK

Dr. Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Kelam ve İtikadi İslam Mezhepleri
Asst. Prof., Karabuk University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Kalam and Islamic Sects

Karabük, Turkey

i.ayhan555@gmail.com

orcid.org/0000-0002-7017-2583

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 16 Temmuz / July 2021

Kabul Tarihi / Accepted : 22 Ekim / October 2021

Yayın Tarihi / Published : 15 Aralık / December 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December

Cilt / Volume: 8 • Sayı / Issue: 2 • Sayfa / Pages: 385-410

Atıf / Cite as

Işık, Ayhan. "Kızılbaşlıkla İtham Edilen Bir Nakîbü'l-Eşrâf Seyyid Mahmut Efendi'nin Hayatı ve Şeceresi". *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 385-410.

Doi: 10.33460/beuifd.972284

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

CC BY-NC-ND 4.0 | Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi tarafından yayınlanmıştır. Telif ve yayın hakları, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari-Türetilemez 4.0 lisansının hüküm ve koşullarına tabidir.

CC BY-NC-ND 4.0 | Published by Zonguldak Bulent Ecevit University. Copyrights are subjected to the terms and conditions of a Creative Commons Attribution-NonCommercial-No Derivatives License 4.0.

Öz: Osmanlı Devleti'nde "Feyzullah Efendizâdeler" olarak ün kazanmış Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin ailesi, torunları, damatları ve akrabaları, ilmiye teşkilatı içerisinde birçok kademede görev almıştır. Özellikle Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin oğlu Fethullah Efendi, torunları Mehmet Kamil Efendi, Abdullah Efendi, torununun oğlu Mehmet Emin Efendi, damadı Mahmut Efendi ve daha birçokları Hz. Peygamber'in nesebine mensup olmaları sebebiyle Nakîbü'l-eşrâflık yapmıştır.

Şeyhülislâm Feyzullah Efendi, ulemâ aileleriyle bağlarını kuvvetlendirmek amacıyla kızlarını evlendirirken damatlarının da seyyid olmaları hususuna dikkat etmiştir. Kendisi Hz. Peygamber'in nesebine mensup olduğundan kızı Âmine Hanım'ı Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi ile evlendirmiştir.

Seyyidlerin şecerelerini düzenlemek ve onların işleriyle ilgilenmek üzere Nakîbü'l-eşrâf tayin edilen Mahmut Efendi, kayınpederi Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin başından geçen siyasî olaylardan olumsuz etkilenmiştir. Edirne Vakası, o dönemde Mahmut Efendi ve eşi Âmine Hanım ile ilgili birçok siyasî, ictimâî ve dinî asılsız bilgilerin ortaya

atılmasına ve yayılmasına sebebiyet vermiştir. Bunlardan bir tanesi de Âmine Hanım'ın "kızılbaş" olduğu iddiasıdır. Bu sebeple Nakibü'l-eşrâf Mahmut Efendi de kızılbaşlıkla itham edilmiştir.

Bu makalede "Nakibü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin ailesi ve hizmet hayatı", "Mahmut Efendi dönemi siyasi olayları ve Kızılbaşlıkla itham edilmesi" ve "Nakibü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin terekesi" ele alınmıştır. Nakibü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin şeceresi ve terekesi incelenerek ilmî kariyeri, iktisadî durumu ve hizmet hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca "kızılbaşlık" iddialarının asılsız olduğu ispatlanmaya çalışılmıştır. Şeriyeye Sicilleri Arşivi Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'ndeki terekesinden istifade edilerek aile bireyleri, çocukları, torunları, gulam, cariyeye ve utekası tespit edilmiştir. Böylece makalemizin, Nakibü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin şeceresiyle nesebine, terekesiyle ailesine ve sosyo-ekonomik düzeyine, hizmet hayatıyla Nakibü'l-eşrâf olarak ilmiye teşkilatı içerisindeki konumuna ayna tutması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri, Şeyhülislâm Feyzullah Efendi, Nakibü'l-eşrâf Mahmut Efendi, Tereke, Kızılbaş, Siyâdet.

Abstract: The family, grandchildren, sons-in-law, and relatives of Shayk al-Islam Feyzullah Efendi, who gained fame as "Feyzullah Efendizades" in the Ottoman State, took charge in many levels within the Ilmiye organization. Especially Fethullah Efendi, the son of Shayk al-Islam Feyzullah Efendi, his grandchildren Mehmet Kamil Efendi and Abdullah Efendi, his grandson's son Mehmet Emin Efendi, his son-in-law Mahmut Efendi and many others were naqib al-ashraf governors as they belonged to the lineage of the Prophet.

Shaykh al-Islam Feyzullah Efendi paid attention to that his grooms should be sayyids while marrying his daughters to strengthen his ties with the ulama families. He married his daughter Amine Hanım to Naqib Al-Ashraf Mahmut Efendi as he was the descendant of the Prophet.

Mahmut Efendi, who was appointed as naqib al-ashraf to organize the pedigrees of the Sayyids and to take care of their affairs, was negatively affected by the political events experienced by his father-in-law, Shayk al-Islam Feyzullah Efendi. The Edirne Incident led to the emergence and dissemination of many unfounded political, social, and religious information about Mahmut Efendi and his wife Amine Hanım at that time. One of these allegations is that Amine Hanım was a "qizilbash". For this reason, Naqib Al-Ashraf Mahmut Efendi was also accused of being a qizilbash.

In this article, the following topics have been discussed: "Naqib Al-Ashraf Mahmut Efendi's family and service life", "political events in the period of Mahmut Efendi and his accusation of being a Qizilbash" and "Naqib Al-Ashraf Mahmut Efendi's heritage". Naqib Al-Ashraf Mahmut Efendi's genealogy and inheritance have been examined, and information about his scientific career, economic status, and service life has been given. In addition, this article tends to prove that the allegations of "Qizilbash" are unfounded. His family members, children, grandchildren, ghilman, concubine, and freedmen have been identified by using the inheritance information of the court records archive at the Court of Kısmet-i Askeriye (inheritance court for people with the military status). Thus, it is aimed that this article will shed light on the lineage of Naqib Al-Ashraf Mahmut Efendi with his

pedigree, his family and socio-economic level with his heritage, and his position in the Ilmiye organization as naqîb al-ashrâf with his service life as well.

Keywords: *Islamic Sects, Shayk al-Islam Feyzullah Efendi, Naqîb Al-Ashrâf Mahmut Efendi, Heritage, Qizilbash, Siyâdat*

Giriş

Nakîbü'l-eşrâflık, Hz. Peygamber'in nesebine mensup seyyidlerin isimlerinin kayıt altına alınması, onların resmî ve hukuki işlemlerinin takip edilmesi ve gerektiğinde seyyidliklerinin teftişi için Yıldırım Bâyezid zamanında (802/1400) Nâzır-ı Sâdât ismiyle bir makam şeklinde kurulmuştur.¹ İlk dönemlerde kendi konaklarında faaliyet gösteren Nakîbü'l-eşrâflar, devletin bürokratik sahadaki gelişmelerine paralel olarak 1826 yılından sonra Şeyhülislâm, kazasker ve İstanbul kadısı ile birlikte Süleymaniye semtindeki Ağakapısı'nda görev yapmaya başlamışlardır.

Nakîbü'l-eşrâflık müessesesinin 523 yıllık tarihinde yetmiş yakın Nakîbü'l-eşrâf görev yapmıştır. Özellikle 1680-1760 yıllarında azil ve vefatlar sebebiyle çok sık görev değişikliği yaşanmıştır. Hatta bu dönemde iki üç defa bu makama getirilenler de olmuştur. Feyzullah Efendizâdeler, Nakîbü'l-eşrâflık görevini aile bireyleri sayısı olarak en uzun süre yerine getirenlerin başında yer alır.² Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin oğlu Fethullah Efendi, torunları Abdullah Efendi ve Mehmet Kâmil Efendi, damadı Mahmut Efendi, torununun oğlu Mehmet Emin Efendi Nakîbü'l-eşrâflık yapmıştır.

Mehmet Efendi'nin oğlu ve Feyzullah Efendi'nin damadı Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'yi konu alan makalemizin birinci bölümünde Devhatü'n-Nükabâ, Riyâzü'n-Nükabâ, Sicill-i Osmânî ve Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-eşrâf defter belgeleri ışığında Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin ailesi ve hizmet hayatı ele alınmıştır. Burada kaynaklardaki farklı rivayetler değerlendirilmiş ve Mahmut Efendi'nin Nakîbü'l-eşrâflık vazifesine tayin süreci, görev yeri, kendisinden önceki ve sonraki Nakîbü'l-eşrâflar hakkında bilgi verilmiştir.

Makalemizin ikinci bölümünde Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi dönemi siyasi olayları ele alınmak suretiyle eşi Âmine Hanım hakkındaki "kızılbaşlık" iddialarının sebepleri mercer altına alınmıştır. Mahmut Efendi'nin ailesi hakkındaki bu söylentilerin asılsızlığı birinci el kaynaklara dayanılarak ispatlanmaya çalışılmıştır.

Makalemizin üçüncü ve son bölümünde ise Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin İstanbul Müftülüğü Şerhiye Sicilleri Arşivi'ndeki terekisinin transkripsiyonu verilerek suretiyle ailesi, soyu, mirasçıları, mal varlığı, vasiyet bilgileri, borçları, uteka

1 Ayrıntılı bilgi için bk. Ayhan Işık, *Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 55-60.

2 Osmanlı Devleti'nde görev yapan Nakîbü'l-eşrâfların isim listesi için bk. Işık, *Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi*, 95-103.

sayısı, terekesindeki kitap ve eşya sayıları hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Ayrıca terekesi ile ilgili istatistiki bilgiler verilmek suretiyle dönemin diğer ulemâ terekeleri ile mukayese yapılmasına da imkân sağlanmıştır.

1. Nakibü'l-eshrâf Mahmut Efendi'nin Ailesi ve Hizmet Hayatı

Nakibü'l-eshrâf Mahmut Efendi, Mehmet Efendi'nin oğlu ve Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin damadıdır.³ Kaynaklarda ismi "Mahmut Dede" veya "Aktas es-Seyyid Mahmud Efendi" şeklinde geçmekte, fazilet ve takva sahibi bir kişi olduğu belirtilmektedir.⁴ Fakat doğum yeri ve tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Mahmut Efendi, tahsilini tamamladıktan sonra 1699'da Süleymaniye Medresesi müderrisi olmuş, aynı yıl Selanik ve akabinde Edirne kadılığına tayin edilmiştir.⁵ 8 Nisan 1703 tarihinde ise İstanbul kadısı olmuştur.

Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin damadı olması hasebiyle "Edirne Vakası"ndan olumsuz etkilenmiş ve Bursa'ya kaçmak zorunda kalmıştır. 28 yıl Bursa'da ikamet ettikten sonra 1730'da Şeyhülislâm'ın davetiyle İstanbul'a dönmüş ve bu tarihte Anadolu kazaskerliği pâyesi almıştır. Hz. Peygamber'in nesebine mensup seyyidlerin işleriyle ilgilenmek üzere 18 Mart 1732 tarihinde Nakibü'l-eshrâf tayin edilmiştir. Bir yıl sonra azledilmesiyle yerine Seyyid Ömer Efendi ve sonrasında da Ak Mahmud Efendizâde Seyyid Zeynelabidin Efendi tayin edilmiştir.⁶

Seyyid Mahmut Efendi, 1 Kasım 1734 tarihinde Rumeli kazaskerliğine tayin edilmiş ve bu vazifesini 1744 yılında ikinci kez Nakibü'l-eshrâflık görevine tayin edilene kadar sürdürmüştür.⁷ 1680-1760 yılları ilmiyedeki diğer görevlerde olduğu gibi Nakibü'l-eshrâflıkta da çok fazla azillerin yaşandığı bir dönemdir. Dolayısıyla bu süreçten Mahmut Efendi de olumsuz etkilenmiştir.

Mahmut Efendi, vefat tarihi olan 2 Ocak 1745'e⁸ kadar bu vazifesini sürdürmüş, kendisinden sonra yerine Nakibü'l-eshrâf Seyyid Zeynelabidin Efendi tayin edilmiştir. "Anadolu Hisarı'nda Sinan Mescidi'ne minber yaptıran Mahmut Efendi,

3 Ahmed Nazif Efendi, *Riyâzu'n-Nükabâ*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, nr. 2275, 33b; Mehmed Süreyya Bey, *Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniyeye/Sicill-i Osmani*, (İstanbul: Matbaa-i Amire 1890-1893), 4/325; Ahmed Rifat Efendi, *Devhatü'n-Nükabâ*, (İstanbul: Karahisarî Esad Efendi Litografyası, 1283), 38-39; Yunus Aktı, *Ahmed Nazif Efendi ve Nakibü'l-eshrâflara Dair Eseri: Riyâzu'n-Nükabâ-Tahlil ve Metin* (İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 81.

4 Ahmed Nazif Efendi, *Riyâzu'n-Nükabâ*, 33b; Mehmed Süreyya Bey, *Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniyeye*, IV/325; Ahmed Rifat Efendi, *Devhatü'n-Nükabâ*, 38-39; Aktı, *Ahmed Nazif Efendi ve Nakibü'l-eshrâflara Dair Eseri*, 81.

5 Edirne Payesi ile Selanik Kadılığı'na tayin edildiği de aktarılmaktadır. Bk. İsmail Katgı, *Osmanlı Devleti'nde Öldürülen Şeyhülislamlar* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 248-249.

6 Işık, Ayhan, "Osmanlı Devleti'nde Nakibü'l-eshrâflık Müessesesi ve Meşâhat Arşivindeki Nakibü'l-eshrâf Defterleri", *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 8 (Aralık 2014), 213-285.

7 Riyâzü'n-Nükabâ'da ikinci defa 1146 yılında Nakibü'l-eshrâf olduğu kaydedilmiştir. Bk. Aktı, *Ahmed Nazif Efendi ve Nakibü'l-eshrâflara Dair Eseri*, 81; Sicill-i Osmani'de ise 1144'te Nakibü'l-eshrâf olduğu, Anadolu ve Rumeli payelerini aldıktan sonra 4 Cemâziyelevvel 1147'de (2 Ekim 1734) Nakibü'l-eshrâfıktan azledildiği ve Rumeli Kazaskeri olduğu, 27 Cemâziyelaahir 1155'te (29 Ağustos 1742) ikinci kez Nakibü'l-eshrâf olduğu kayıtlıdır. Mahmut Efendi'nin vefat tarihi 5 Zilkade 1155 (4 Ocak 1743) olarak verilmiştir. Bk. Mehmed Süreyya Bey, *Sicill-i Osmani*, 4/325.

8 Vefat tarihi Zilhicce 1157 olarak kaydedilmiştir. Bk. Ahmed Rifat Efendi, *Devhatü'n-Nükabâ*, 94.

İstanbul Fatih semtinde kayınpederi Feyzullah Efendi'nin yaptırdığı Fezziye Medresesi'nde⁹ medfundur.¹⁰

Mahmut Efendi, kendi konağında Nakîbü'l-eşrâflık vazifesini icra etmiştir.¹¹ Bu sebeple İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-eşrâf defter serisi içerisinde kendisine ait bir defter bulunmamaktadır.¹²

Ailesi: İstanbul'da Haraccı Muhyiddin Mahallesinde ikamet eden Mahmut Efendi'nin eşi, Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin kızı Âmine Hanım'dır.¹³ Mahmut Efendi, vefat ettiğinde eşi Âmine ve kızı Şerife Fatma hanımlar hayattadır.¹⁴ Bazı kaynaklarda Edirne Vakasının yaşandığı dönemde Mahmut Efendi'nin Mustafa isimli bir oğlunun bulunduğu belirtiliyorsa da terekisinde ismi geçmemektedir.¹⁵ Bu durum bize Mustafa isimli bir oğlu varsa da kendisinden önce vefat etmiş olma ihtimalini düşündürmektedir.

2. Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi Dönemi Siyasi Olayları ve Kızılbaşlıkla İtham

2.1. Edirne Vakası ve Mahmut Efendi'ye Etkisi

Mahmut Efendi, Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin damadı olması sebebiyle siyasi süreçten olumsuz etkilenmiştir. Kendisi bilfiil olaylara katılmasa da Edirne vakasından dolayı uzun yıllar sürgün hayatı yaşamak zorunda bırakılmıştır.

9 Kitâbe ve vakfiyesine göre 1112 (1700-1701) yılında Feyzullah Efendi tarafından inşa ettirilen Fezziye Medresesi, medrese, kütüphane, çeşme, şadırvan, kuyu ve mektepten oluşan bir külliye şeklinde tasarlanmıştır. Bk. Zerrin Köşklü, "İstanbul Feyzullah Efendi Medresesi ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisindeki Yeri", *Erzurumlu Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendi Sempozyumu*, ed. Ömer Kara (Erzurum, 2015), 221-228. "XX. yüzyıl başlarına harap bir durumda ulaştığından belediyece yıkılarak yerine park yapılması düşünülmüş, ancak İstanbul Muhipleri Cemiyeti'nin teşebbüsü ve Evkâf Nâzırı Şeyhülislâm Mustafa Hayri Efendi'nin gayretleriyle 1334/1916 yılında tamir ettirilerek korunmuştur." Bk. Abdüsselam Uluçam, "Feyzullah Efendi Medresesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/528-529; Mehmet Serhan Tayşi, "Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendi ve Fezziye Medresesi", *Türk Dünyası Araştırmaları* 23 (1983), 9-100.

10 Kaynaklarda Mahmut Efendi'nin mezarının medrese haziresinde olduğu geçmektedir. Fakat daha sonraki tarihte bu medresenin yeri belediye tarafından yıkılmıştır. Günümüzde sadece Feyzullah Efendi Kütüphanesi bulunmaktadır. Mezarı kütüphane bahçesinde bulunmamaktadır. Kütüphane, Feyzullah Efendi'nin vakfı olan 2189 yazma esere ilâveten Ali Emîri Efendi'nin başırladığı 16.000 kitapla geniş bir koleksiyona ulaşmıştır. Günümüzde Fatih ilçesinde Feyzullah Efendi sokaktaki bu kütüphane "Millet Kütüphanesi" ve "Feyzullah Efendi kütüphanesi" şeklinde anılmaktadır. Bk. Erdem Yücel, "Feyzullah Efendi Medresesi ve Kütüphanesi, Fatih Millet Kütüphanesi", *İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat, 1971) 10/5741-5743.

11 Nakîbü'l-eşraflar, Ağakapısı Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kaldırılıp Şeyhülislamlığa tahsisine kadar kendi konaklarında görev yapmışlardır. Bk. Esra Yıldız, Şeyhülislamlık belgelerinde Hz. Peygamber'in ilmi mirası (1879-1924) yılları Seyyid Ulemâ biyografileri, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 16-20.

12 Ayhan Işık, *Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi*, (Ankara: İlâhiyat Yayınları, 2021), 55-60.

13 Amine Hanım 25 Şevvâl 1089/10 Aralık 1678 tarihinde dünyaya gelmiştir. Ömer Kara-M. Sadi Çögenli, "Şeyhülislam Feyzullah Efendi: Hayatı ve Eserleri", *Erzurumlu Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendi Sempozyumu*, ed. Ömer Kara (Erzurum, 2015), 43.

14 Mahmut Efendi'nin terekisi için bk. İstanbul Müftülüğü, Şeriye Sicilleri Arşivi, *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*. No. 89, 5a-6b.

15 Joseph Freiherr von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, haz. Erol Kılıç-Mümin Çevik, (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1992), 7/2078.

1703 yılında Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin öldürülmesi, II. Mustafa'nın tahttan indirilerek yerine III. Ahmed'in getirilmesi ile sonuçlanan bu hadise, tarihe "Edirne Vakası" olarak geçmiştir.¹⁶ Öyle anlaşılmaktadır ki bu olay, İstanbul'da başlayarak Edirne'de bulunan hükümete ve daha çok Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'ye yönelik gerçekleşen bir isyan hareketidir.¹⁷ Vakanüvis Şefik Efendi'nin kaleme aldığı *Şefiknâme*'de II. Mustafa'nın hocası ve Şeyhülislâm Vâni Efendi'nin damadı Feyzullah Efendi'nin memleketin tüm işlerini istila etmesinden ileri gelen bir isyan olduğu¹⁸ şeklinde kaydedilse de bu olayın arka planında daha farklı siyasi ve sosyal etkenler bulunmaktadır.

Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin devlet makamlarına çocukları, damatları, kardeşleri gibi yakınlarını tayin ettirmesi, özellikle oğlu Fethullah Efendi'nin kendisinden sonra Şeyhülislâm tayin edilmesi için ferman çıkartması, çocuklarına süresi dolmadan yüksek payeler vermesi ulemâ arasında hoşnutsuzluğa sebep olmuştur. Feyzullah Efendi sadece kendi çocuklarına değil damatlarına da bazı iltimaslar sağlamıştır. Damadı Mahmut Efendi'yi Edirne payesi ile Selanik Kadılığı'na ve 7 Nisan 1703'te İstanbul Kadılığı'na tayin ettirmesi; diğer damadı Seyyid Dede Mehmet Efendi'yi Galata Kadılığı, İstanbul Kadılığı ve sonrasında Rumeli Kazaskerliğine tayin ettirmesi¹⁹ Feyzullah Efendi'ye karşı husumeti daha da arttırmıştır.

Edirne Vakası'nda Feyzullah Efendi Pravadi'de, oğlu Fethullah Efendi ise İstanbul'da öldürülmüş, diğer evlâtları ve akrabaları da bir süre Yedikule Zindanı'nda tutulduktan sonra Kıbrıs'a sürgün edilmiştir.²⁰ Bu olay, İstanbul'dan hareket eden isyancıların Edirne'deki Sultan II. Mustafa'yı tahtından indirmesiyle sonuçlandığı için tarihe "Edirne Vakası" şeklinde geçmiş, Şeyhülislâm Feyzullah Efendi etrafında geliştiği için "Feyzullah Efendi Vakası" olarak da anılmıştır.²¹

Mahmut Efendi ise isyancıların baskıları sebebiyle İstanbul'u terk ederek ulemânın yardımcılarıyla Bursa'ya kaçmış, 28 sene Bursa'da zorunlu ikamet ettikten sonra ancak Şeyhülislâm'ın davetiyle 1730 yılında İstanbul'a dönebilmiştir.²²

Devhatü'n-Nükabâ'da bu hadiseyle ilgili şu ifadeler geçmektedir: "...Müfti-i şehîd-i müşârün-ileyh (Feyzullah Efendi) damadı olmak töhmetiyle cürm-i

16 Abdülkadir Özcan, "Edirne Vakası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/445-446.

17 Tahir Sevinç, "Feyzullah Efendi ve Edirne Vakası", *Erzurumlu Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi Sempozyumu*, ed. Ömer Kara (Erzurum, 2015), 152-153.

18 Raşit Gökdemir, "Edirne Vakası Yahut Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi Meselesi-1", *Yeni Türk Mecmuası* 6/ 62 (1938), 37.

19 Sevinç, "Feyzullah Efendi ve Edirne Vakası", 161.

20 Özcan, "Edirne Vakası", 446.

21 Orhan F. Köprülü, "Feyzullah Efendi", *İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 1945), 4/595.

22 Mehmed Süreyya önce Bursa ve altı ay sonra da Kıbrıs'a sürüldüğünü ve burada 20-30 sene zorlukla geçindiğini söyler. Hammer ise Mahmud Efendi'nin, oğlu Seyyid Mustafa Efendi ile birlikte sürgünde bulunduğu Bursa'dan İstanbul'a getirildiğini kaydetmektedir. Bk. Katgi, *Osmanlı Devleti'nde Öldürülen Şeyhülislâmlar*, 248-249; Hrand D. Andreasyan, "Balatlı Georg'a Göre Edirne Vakası", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 11/15 (1960), 52.

âhiri yok iken sâir evlâd ve etbâi gibi Bursa'ya iclâ ve tağrib olunarak ahibba ve akrabalarından dûr u mehcûr oldukları halde tam 28 sene Bursa'da ikamet etmişlerdi...."²³ Görüldüğü gibi Mahmut Efendi'nin bu olaylarda hiçbir dahli olmamasına rağmen siyasî süreçten olumsuz etkilenmiş ve 28 yıl sonra kendisine îade-i itibar yapılmıştır.

2.2. Kızılbaşlıkla İtham

Ermeni asıllı Balatlı Georg Tıbir Der Hovannesyan'ın 11 Nisan 1783 tarihinde kaleme aldığı eserinde "Edirne Vakası" ile ilgili meseleyi anlatırken "...Fezullah Efendi'nin İstanbul Kadısı olan damadı Seyyid Mahmut Efendi azledildi, 'onun damadı olduğundan sen de bir kızılbaşsın' diye ağır tahkirlere maruz bırakılarak öldürülmek istendi, fakat büyük ulemânın müdahalesi ve iltiması sayesinde bu akıbetten kurtuldu. Ölümünden kurtulan İstanbul Kadısı, 'kızılbaş kızı olduğunu' anladığı karısını bir daha nikâh etmemeğe yemin ederek alenen boşadı ve üç gün sonra kaçmağa muvaffak oldu..."²⁴ cümleleriyle Fezullah Efendi'nin ve kızının "kızılbaş" olduğunu, bu sebeple Mahmut Efendi'nin eşini boşadığını iddia etmektedir. Yine aynı eserinde Şeyhülislam Fezullah Efendi'nin gerek ekâbir ve gerek halk nezdinde memleketin her yerinde "bir kızılbaş olan bu adam (Fezullah Efendi), Osmanlı ocağını söndürmek istiyor" denilerek yerildiğinden bahsetmektedir.²⁵ Hatta Fezullah Efendi'nin sihirbaz olduğunu, bundan dolayı da Sultan II. Mustafa'nın ona kandığını belirtmekte, padişahın onun gerçek yüzünü ancak öldürüldükten ve sihrinin tesirinden kurtulduktan sonra anlayabildiğini belirtmektedir.²⁶

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere "kızılbaşlık" ithamı tamamen dönemin siyasi olaylarıyla ilgilidir. Mahmut Efendi'ye "kızılbaş"sın denilmesi Edirne vakasının hemen akabindedir. Fezullah Efendi'nin de "kızılbaşlıkla" ithamı vakanın yaşanmasından sonradır. Hz. Peygamber'in neslinden bir aileden gelen Fezullah Efendi, Karabağ'da sünnilîğin müdafaasını ve mücadelesini yapmış olsa da yaşanan siyasi olaylar sebebiyle "kızılbaşlık"la itham edilmekten kurtulamamıştır. Ayrıca döneminde yazılan tarihi kaynaklarda seyyidliği de sorgulanmış ve bu konuda birbirleriyle çelişen ifadelerle yer verilmiştir.²⁷

Ayrıca Edirne Vakasından sonra Şeyhülislâm Fezullah Efendi'nin kızılbaş olduğu, bundan dolayı kızının da "kızılbaş" olması gerekçesiyle eşi tarafından tatlik edildiği yönünde iddialar ortaya atılmıştır. Oysaki Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin terekesini incelediğimizde kendisi vefat ettiğinde Fezullah Efendi'nin

23 Ahmed Rifat Efendi, *Devhatü'n-Nükabâ*, 98.

24 Andreasyan, "Balatlı George'a Göre Edirne Vak'ası", 52.

25 Andreasyan, "Balatlı George'a Göre Edirne Vak'ası", 49.

26 Andreasyan, "Balatlı George'a Göre Edirne Vak'ası", 62-63.

27 Nazire Karaçay Türkal, *Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Zeyl-i Fezleke (1065-22 Ca.1106/1654-7 Şubat 1695) (Tahlil ve Metin)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 1119-1120; Mehmet İpşirli, "Fezullah Efendi'nin Biyografisine Dair S. F. Meservey'in Çalışması Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Erzurumlu Şeyhülislâm Seyyid Fezullah Efendi Sempozyumu*, ed. Ömer Kara (Erzurum, 2015), 145-150.

kızı Âmine Hanım ile evli olduğu ve Âmine Hanım'ın mirastan hissesini aldığı görülmektedir.²⁸ Böylece hem "kızılbaşlık" iddialarının ve hem de Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin ailesini terk ettiği yönündeki bilgilerin asılsız olduğu açıkça görülmektedir.

Edirne Vakasının fitilini ateşleyen hususlar, Şeyhülislâm Feyzullah Efendi ve ailesinin kızılbaş olması meselesi değilken elîm vakanın neticesinde ailenin bu şekilde ithamlara maruz bırakılması ve Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin ağzından bu şekilde ifadelerin aktarılması oldukça manidardır.

Kanaatimize göre Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin Edirne Vakasında öldürülmesinden sonra halkın ve seyyidlerin tepkisinden endişe edilmiş olmalı ki "kızılbaş" olduğu yönünde iddialar ileri sürülmüştür. Nitekim bu hadisede aile fertlerinden seyyid olan birçok kişi hayatını kaybetmiştir.²⁹ Gerçekte Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin kızılbaş olduğu kendi döneminde tartışılan ve kabul edilen bir husus olsaydı oğlu Fethullah Efendi, torunu Abdullah Efendi ve Mehmet Kamil Efendi, torununun oğlu Mehmet Emin Efendi Nakîbü'l-eşrâf olarak tayin edilmez³⁰ mezar taşlarında "Âl-i feyzim hem dahî ceddîm Resûl-i kibriya"³¹ ifadesinin yazımı uygun görülmez³² ve Mahmud Efendi'nin terekesinde "seyyid" ifadesi kullanılmazdı.³³

Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin kızıyla evlenen Nakîbü'l-eşrâf Seyyid Mahmud Efendi'nin terekesinde "fahru's-sâdât Şerife Amine Hanım ibnet-i el-mevlâ el-merhûm Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi"³⁴ cümlesine de yer verilmezdi.³⁵ Aslında Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-eşrâf defterlerinde Feyzullah Efendi ve oğlu Fethullah Efendi'nin tasdikli seyyidlik şecerelerinin bulunması iddiamızı destekler mahiyettedir.³⁶ Çünkü bu defterlerde ailenin seyyidlik şecere-

28 Mahmut Efendi'nin terekesi için bk. İstanbul Müftülüğü, Şer'iyye Sicilleri Arşivi, *Kismet-i Askeriye Mahkemesi* No. 89, 5a-6b.

29 Özcan, "Edirne Vakası", 445-446.

30 Ayhan Işık, "Osmanlı Devleti'nde Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi ve Meşihat Arşivindeki Nakîbü'l-eşrâf Defterleri", *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 8 (2014), 217-227.

31 Bereketli feyizli soyum Hz. Peygamber'e dayanmaktadır.

32 Abdullah Efendi'nin ailesinin mezar taşları için bk. Cennet Betül Budak, *Karacaahmet Mezarlığında Seyyidlere Ait Mezar Kitabeleri (19. Yüzyıl) Metin, İnceleme ve Transkripsiyon* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 66, 91, 126, 141.

33 İstanbul Müftülüğü, Şer'iyye Sicilleri Arşivi, *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*, No. 343, 48a-49.

34 Seyyidlerin övünç kaynağı merhûm Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi'nin kızı Şerife Amine Hanım.

35 Bk. İstanbul Müftülüğü, Şer'iyye Sicilleri Arşivi, *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*, No. 89, 5a-6b.

36 Feyzullah Efendi'nin Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-eşrâf defterlerinde kayıtlı şeceresi şu şekildedir: "Hâzâ mâ ketebuhu'l-fakir Subhânehu ve teâlâ es-Seyyid Feyzullah b. es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed b. es-Seyyid eş-Şeyh Habib Muhammed b. es-Seyyid eş-Şeyh Pîr Mehmed b. es-Seyyid eş-Şeyh Sultan Ahmed b. es-Seyyid eş-Şeyh Cüneyd b. es-Seyyid eş-Şeyh Veliyyüddin Mehmed el-Hasenî el-Hüseynî eban ve ümmen el-müştehir ecâduhu bi-diyârihi bi-sâdât-i Kızılkaya en-Nakib ale'l-fetrati't-tâhîratî'l-Hâşimîyye bi'l-memâlikî'l-mahrûsetî'l-mahmiyyetî'l-Osmâniyye lâ-zâlet mahfûfetü bi'l-inâyâtî'r-Rabbâniyye ve's-sıyânâtî's-Samedâniyyet -ufiye anhum ve gafera lehum-" şeklindedir. Meşihat Arşivi, Nakîbü'l-eşrâf Defterleri, nr. 93/26, 2a-3b. Bu kayıttaki "Hasenî ve Hüseyin" ile "eban ve ümmen" ifadelerinden hem anne hem de baba tarafından seyyidliği tasdiklenmiştir; Şecereler için bk. Fevzi Rençber, "Anadolu Aleviliğinde Şecere Geleneği-Bir Ağuiçen Ocağı Şeceresi Örneği", *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 6 (2013), 175-176.

sinin yazılması ve onaylanması bu olaylardan çok daha önceki tarihlerdedir. Yine aynı defterlerde ailenin sonraki tarihte seyyidliğinin iptal edildiğine veya kızılbaşlığına dair bir bilgi de bulunmamaktadır. Gerçekte böyle bir durum olmuş olsaydı Nakîbü'l-eşrâf defterlerindeki seyyidlik şeceresine “kızılbaş” olduğu ifadesi not düşülür ve seyyidlik belgesi de iptal edilirdi. Seyyidlerin teftişi ile ilgili Nakîbü'l-eşrâf defterlerinde bu şekilde seyyidliği kaldırılanların örneklerini görmekteyiz.³⁷

Nitekim Osmanlı Devleti'nde Necef, Kerbela ve Kazımiye gibi bölgelere Nakîbü'l-eşrâf kaymakamı tayin edilirken bile özellikle sünî mezhebe mensup olunmasına azami dikkat edilmiştir. Kişi hakkında farklı bir iddia veya itham var ise hemen gerekli tahkikat yapılarak iddialar doğru ise görevinden alınmıştır. Nakîbü'l-eşrâf defter ve belgelerine de bu durum kaydedilmiştir. Örneğin Necef, Kerbela ve Kazımiye bölgeleri Nakîbü'l-eşrâf kaymakamlarının Şi'yyü'l-mezheb oldukları iddiası üzerine durum tahkik edilerek doğruluğu anlaşılmış, Nakîbü'l-eşrâf kaymakamları görevlerinden azledilmiştir. Nakîbü'l-eşrâf defterlerine de şiaya mensup oldukları notu düşülmüştür.³⁸

2.3. Mahmut Efendi'nin iade-i itibarı

Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi'nin damadı ve ulemâdan Mirzâ Mehmed Efendi'nin oğlu Mirzâ Şeyh Mehmet Efendi -kendisi bu göreve gelmek istemese de- Rumeli Kazaskeri Seyyid Abdullah Efendi'nin ve diğer ulemânın ısrarı üzerine 30 Eylül 1730 tarihinde şeyhülislâm olmuştur.³⁹ Mahmut Efendi, 1730 yılında Şeyhülislâm'ın davetiyle İstanbul'a dönmüş ve Nakîbü'l-eşrâflığa tayin edilmiştir. Mahmut Efendi ve akrabalarının İstanbul'a dönüşüne müsaade edilmesiyle aslında bir nebze de olsa itibarlarının iadesi sağlanmıştır.

3. Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin Terekesi

Osmanlı Devleti'nin iktisadi ve ictimai tarih araştırmaları açısından terekeler oldukça zengin kaynaklardır. Tereke, vefat eden kişilerin geride bıraktıkları eşya ve mallarının tespit ve taksiminin yapılması, teçhiz ve tekfin masraflarının karşılanması, vefat eden şahsın borçlarının ödenmesi, vasiyeti varsa yerine getirilmesi, tereke yazım masrafları düşüldükten sonra kalan miktarın mirasçıları arasında paylaşılması aşamasından oluşmaktadır.⁴⁰ Bu işlemler yapıldıktan sonra tereke sicil defterlerine kaydedilmektedir.⁴¹

Şeriyeye Sicilleri Arşivi'ndeki Kısmet-i Askeriye Mahkemesi sicilleri içerisinde Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin terekesi tespit edilmiştir. Terekesinin transkripsiyonu ve detayları şu şekildedir:

37 Meşihat Arşivi, *Nakîbü'l-eşrâf Defterleri*, No. 94, 28a.

38 Meşihat Arşivi, *Nakîbü'l-eşrâf Defterleri*, No. 105/38, 13b.

39 Mehmet İpşirli, *Mirzazâde Şeyh Mehmed Efendi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30/170-171.

40 Tahsin Özcan, “Muhallefat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30/406-407.

41 Ömer Lütfi Barkan, “Edirne Askerî Kassamı'na Ait Tereke Defterleri (1545-1659)”, *Belgeler: Türk Tarih Belgeleri Dergisi* 3/5-6 (1966), 1-12.

3.1. Nakibü'l-eşraf Mahmut Efendi'nin Terekesinin Transkripsiyonu

[5a] Mahmiye-i İstanbul'da Haraccı Muhyiddin Mahallesinde sâkin iken bundan akdem veda'-i âlem-i fânî eden sâbikan Nakibü'l-eşraf es-Seyyid Mahmud Efendi b. es-Seyyid Mehmed Efendi'nin verâseti halile-i celileleri fahrü's-sâdât Şerife Âmine Hanım ibnet-i el-Müvellâ el-merhûm Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi ile sulbiye-i kebîre kerîme-i mükerreremeleri Şerife Fatma Hanım ve müteveffâ-yı mezbûrun asabe-i nesebiyyeleri li-ebeveyn ammizâdeleri es-Seyyid Ebûbekir Efendi ile mezbûr es-Seyyid Ebûbekir Efendi'nin li-ebeveyn er karındaşı olup gaybet-i münkatî'a ile gaib olan es-Seyyid Hüseyin Çelebi b. es-Seyyid Osman Efendi'ye ve âhâr li-ebeveyn ammizâdeleri es-Seyyid Mehmed Çelebi'ye ve kezâlik mezbûr es-Seyyid Mehmed'in li-ebeveyn karındaşları olup Vilayet-i Anadolu'da Erzurum'da sâkin es-Seyyid Salih Çelebi'ye ve sağır es-Seyyid Ahmed ebnâ-i es-Seyyid Osman'a ve âhâr li-ebeveyn ammizâdesi es-Seyyid İsmail Çelebi b. es-Seyyid Hüseyin'e münhasıra olduğu şer'an zâhir ve mukarrar olduktan sonra mûmâ-ileyhimâ Şerife Âmine Hanım ve Şerife Fatma Hanım taraflarından vekil-i sâbitü'l-vekâlesi fahrü'l-kudât Halil Efendi b. İbrahim ile mefkûd-ı mezbûr es-Seyyid Hüseyin'in hisse-i irsiyye-i şer'iyyesini ahz u kabz ve zabt ve hıfza kibel-i şer'den vasî ve kayyim nasb olunan li-ebeveyn er karındaşı mezbûr es-Seyyid Ebûbekir Efendi ve gaib-i mezbûr es-Seyyid Salih'in bâ-hüccet-i şer'iyye vekil-i sâbitü'l-vekâlesi ve sağır-i mezbûr es-Seyyid Ahmed'in tesviye-i umûruna ve hisse-i irsiyye-i şer'iyyesini ahz u kabz ve zabt ve hıfza kibel-i şer'den mansûb vasîsi li-ebeveyn er karındaşları mezbûr es-Seyyid Mehmed Çelebi ve mezbûr es-Seyyid İsmail Çelebi taleb ve ma'rifetleriyle tahrîr ve bey' ve taksîm olunan tereke-i merhûm-ı mûmâ-ileyhdır ber-vech-i âtî zikr olunur:

Fî 16 min şehr-i Rebî'ülâhîr sene 1158/[18 Mayıs 1745].⁴²

Tablo 1: Nakibü'l-eşraf Mahmud Efendi'nin Terekesinin Dökümü

Bey' olunan kütüb-i merhûm-ı mûmâ-ileyhdır ki ber-vech-i âtî zikr olunur:				
Mushaf-ı şerif 1.440 akçe	Def'a Mushaf-ı şerif 1.440 akçe	Siyer-i Kâzerûnî 1.540 akçe	Muhtarât-ı Nevâzil 1.440 akçe	Ferâiz-i Seydi 200akçe
Bercendî 1.203 akçe	Talikât ale'l- Meşârik 600 akçe	Şerh-i Delâilü'l- hayrât 1.750 akçe	Şerh-i Ebyat-ı Miftâh 1 1.010 akçe	Şerh-i Şevâhid 850 akçe
Eşbah 1.355 akçe	Hâşiyetü li-lbni Kemal 875 akçe	Mevzûât ale'l-Kâri 500 akçe	Hâşiyeye 310 akçe	Esbabü'l-hadis 360 akçe
Zahîretü'n-nâzir ale'l-Eşbâh 640 akçe	Esbabü'n-nüzûl 500 akçe	Demâmeni 3.240 akçe	Habbazî ale'l-Hidâye 410 akçe	Hâşiyetü Hidâye li-lbni Kemal 310 akçe

42 İstanbul Müftülüğü Şer'iyye Sicilleri Arşivi, *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*, No. 89, 5a-6b. Sicil defterinin üst kısımları tahrip olduğu için bazı eşyalar okunamamıştır.

Tablo 1 devam

Tenvirü'l-ezhân 1.210 akçe	Şerhu Delâilü'l-hayrât li-Cezzarî 860 akçe	Sadî ale'l-Hidâye 1.840 akçe	İ'râbü'l-Kur'ân 360 akçe	Buhârî-i Şerîf 3 1.605 akçe
Tavzih 335 akçe	Mecmau'l-emşâl 3.210 akçe	Divân-ı Fuzûlî 160 akçe	Seyyid ale'l-Mutavvel 150 akçe	Cilâü'l-kulûb 600 akçe
Mecmua-i Yağlıkzâde 745 akçe	İsâm ale's-Seyyid 303 akçe	Şihâb ale'l-Kâdî 4 cilt 20.000 akçe	Sâdi ale'l-Kâdî 3.150 akçe	Şihab ale's-Şifâ 7.200 akçe
Şerhu Muğni'l-lebib 1.605 akçe	Şerh-i Esmâü'l-Hüsna 303 akçe	Tezkire-i Kurtûbî 2.305 akçe	Cevâhirü'l-Kur'ân 460 akçe	Tezkire-i Kuşeyrî 620 akçe
Mecmua-i Yağlıkzâde 2.010 akçe	Mecmua-i Ankarâvî 4.360 akçe	Târih-i Hoca 1.920 akçe	Nefehâtü'l-üns 620 akçe	Hâşiye-i Kâdî li-Mevlanâ Zekeriyya 1.310 akçe
Hisn-ı Hasîn 760 akçe	Azmi ale'd-Dürer 1.200 akçe	Şerh-i Divân-ı Suhan 305 akçe	Nütef 305 akçe	Hâşiye-i Eşbâh-ı Muğri 520 akçe
Şerh-i İsbât-ı vâcib 1.710 akçe	Tertib-i Zibâ 700 akçe	Azmi ale'l-Menâr 375 akçe	Bahru'l-Maârif 210 akçe	Siffin? Mecmuası 480 akçe
Mecâlis-i Rûmî 1.090 akçe	Molla Câmi 180 akçe	Tehzîb 1.200 akçe	Hikmetü'l-ayn 605 akçe	Harâc- Ebû Yusuf 519 akçe
Seyyid Abdullah ale's-Şâfiye 303 akçe	Lârî 1.120 akçe	Bahr-i râyik 3.000 akçe	İs'âf 210 akçe	Kasâid-i Tefkîr 105 akçe
Divân-ı Lütfî 160 akçe	Şerh-i Tecrid 123 akçe	Tarifât-ı Seydi 360 akçe	Divân-ı Fehim 120 akçe	Sakk-ı Hâcibzâde 1.200 akçe
Ahterî 4.000 akçe	Divân-ı Fuzûlî 600 akçe	Menhu'l-Gaffâr 6.000 akçe	Vakf-ı Hassâf 300 akçe	Mecmua 360 akçe
İbni Himâm 1.670 akçe	Şerh-i Buhârî li-Kirmânî 5.040 akçe	Mealimü't-tenzil 4.800 akçe	Bostan 420 akçe	Hâşiye [silik] 60 akçe
Hidâye 1200 akçe	Şerh-i Mukaddime 1.200 akçe	Hâşiye-i Feyziyye 240 akçe	Hâşiye-i Kürdî ale'l-Beydâvî 300 akçe	Makâmât-ı Harîrî ma'a Şerî'a 3.000 akçe
[5b] Sinan Efendi ale'l-Beydâvî 8.000 akçe	[Silik]	Şakâyık-ı Nûmâniyye 1.000 akçe	Siyer-i Nebi 300 akçe	Seyyid ale'l-Muta[vvel]
Tavzih 2.000 akçe	Riyâzu's-sâlihîn 660 akçe	Mutavvel 3.150 akçe	Ravzatü'l-itr 480 akçe	Muînü'l-...[silik] 345 akçe
....[silik] 1.370 akçe	Basma [silik] 420 akçe	İbni Melek ale'l-Meşârik 2.605 akçe	Nimetullâh 1.405 akçe	Tefsir-i Kâdî 11.100 akçe
Ahi Çelebi 1.380 akçe	Hâşiye-i Kutub ale'l-Keşşâf 950 akçe	Şifâ-i Şerîf 3.000 akçe	Şerh-i Muvatta 2.400 akçe	Hülâsatü'l-fetâvâ 5.000 akçe
Şerh-i Fıkhü'l-Ekber 940 akçe	[silik]'l-ahkâm 700 akçe	Şerh-i Kaside-i Nâiyye 1.150 akçe	Damânât-ı Gânim 1.530 akçe	Camiü's-sağîr 1.400 akçe

Tablo 1 devam

Surretü'l-fetâvâ 2.020 akçe	Tayyibî ale'l- Mişkât 14.900 akçe	Eşbâh 320 akçe	Fetâvâ-yı Ali Efendi 2.700 akçe	Keşfü'l-Keşşâf 4.000 akçe
Fetâvâ-yı Ebussuûd 6.650 akçe	Gâyetü'l-beyân fi't-Tıb 1.520 akçe	Şevâhidü'n- Nübüvve 1.250 akçe	Kudûrî 1.500 akçe	Ravza 3.020 akçe
Mirzâcân li-İsbât-ı vâcib 850 akçe	Kahtânî 6.000 akçe	Mecmua-i Ataullah Efendi 3.000 akçe	Enfau'r-resâil 610 akçe	İhtiyâr-ı Şerh-i Muhtâr 1.200 akçe
Dürer [u] Gurur 300 akçe	Feridetü fi'l- Behiyye 200 akçe	Hâşiye-i Hikmeti'l-ayn 500 akçe	Şerh-i Şerî'a 700 akçe	Şerh-i Hisn-ı hasîn 1.600 akçe
Meâlimü'l-Yakîn 2.500 akçe	Râzî nakıs 800 akçe	Sadeddin ale'l-Keşşâf 1.720 akçe	Hâşiye-i Kevâkibi ale'l-Beydâvî 400 akçe	Ekmel cild 2 4.500 akçe
Tuğrânî 500 akçe	Bidâye 620 akçe	Şerh-i Hadis-i Erba'în 620 akçe	Sadrü's-Şerî'a 720 akçe	Hasan Çelebi ale't-Telvih 1.300 akçe
Hâdi 600 akçe	Fetâvâ-yı Üskübî 800 akçe	Şerh-i Fıkhu'l-ekber li- Aliyü'l-Kârî 605 akçe	Çarperdi 605 akçe	İ'lâmu'l-a'lâm 410 akçe
Molla Hüsrev ale'l-Beydâvî 460 akçe	Yakup Paşa 790 akçe	Tarîkat-ı Muhammediyye 6.000 akçe	İhtiyârât-ı Bedî'î 75 akçe	Mâlâ-yüsa'(?) 670 akçe
Miškât-i Mesâbih 3.000 akçe	Resâil 180 akçe	Hâşiye-i İsbât-ı vâcib 1.500 akçe	Telvih 1.200 akçe	Zil'î(?) 2.450 akçe
Şerh-i İhtiyârât 850 akçe	Siyer-i Veysî 2.240 akçe	Molla Celâl 660 akçe	Sürûri ale'l-Hâfız 1.630 akçe	Müeyyedzâde 1.040 akçe
Şerh-i Kasîde 205 akçe	İbni Kemal ale't-Telvih 405 akçe	Bidâye 155 akçe	Şerh-i Mu'allakât 990 akçe	Vânî 660 akçe
Kara Hâşiye 400 akçe	Alkamî cild 4 2.500 akçe	Vâfiye 60 akçe	Kadı Mir alayı 3 1.540 akçe	Mecâlis alayı 5 800 akçe
Vifaye alayı 5 940 akçe	Nısfu Gâyetü'l- Beyân 2 4.800 akçe	Şem'î alayı 5 900 akçe	Takdîm-i Târih 510 akçe	Hayâlî 500 akçe
Kara Davud 350 akçe	Şerhu'l-Müverrih alayı 5 435 akçe	Hâfız alayı 5 910 akçe	Resâil alayı 6 300 akçe	Risâle 30 akçe
Tehâfüt alayı 5 375 akçe	Çağmûnî alayı 5 300 akçe	Hüdâyi Efendi Risâlesi alayı 5 300 akçe	Ma'denû's-salât alayı 5 300 akçe	Dibâce alayı 5 400 akçe
Delâilü'l-hayrât 120 akçe	Hilye-i Hâkânî 120 akçe	Kasîde 60 akçe	Nazm-ı Akâid 30 akçe	Hikâye 30 akçe
Risâle 15 akçe	Kasîde 120 akçe	Delâilü'l-Hayrât 600 akçe	Şerh-i salât/ 60 akçe	Ferec ba'de's-Şidde 400 akçe

Tablo 1 devam

Gülistan 120 akçe	Yekûn 340.839 akçe	2.837,5 guruş 39 akçe		
Bey' olunan eşyâ-yı merhûm-ı mûmâ-ileyhdır ki ber-vech-i âti zikr olunur:				
Sim raht 8.530 akçe	Çuka hâşe 1.405 akçe	Yedek örtüsü ve hâşe 600 akçe	Çiçekli 1.530 akçe	Kebîr kavuk ma'a destâr 3 1.200 akçe
Örf ma'a tûlbent örtüsü 810 akçe	Üzengi ve tabgur 760 akçe	Köhne kavuk 5 120 akçe	Tûlbent örtüsü ma'a bohça 120 akçe	Nimten kakum kürk 1 2.810 akçe
Samur üst kürk 13.030 akçe	Yalnız Zağralı üst kürk 1 14.400 akçe	Bol yenli kakum kürk 1 8.400 akçe	Nimten bütün kürk 1 1.020 akçe	Def'a bütün kürk 1.110 akçe
Bol yenli samur kürk 1 60.000 akçe	Def'a bol yenli samur kürk 1 48.000 akçe	Köhne destar 2 300 akçe	Berber bisatı 1.400 akçe	Mâi sadef ferâce 1.800 akçe
Fıstıkî sadef ferâce 1.530 akçe	Kırmızı kadife yastık bâ-yapağı? 10 5.000 akçe	Çatma kadife yastık 17 7.500 akçe	Yemeni makad 6 1.000 akçe	Çuka makad 3.600 akçe
Kaliçe seccâde 100 akçe	Çadır 1.600 akçe	Baş yastık 9 2.500 akçe	Orta keçe 2.420 akçe	Def'a orta keçe 4.800 akçe
Kubur perde 300 akçe	Orta keçe 2.020 akçe	Kubur perde 2 60 akçe	Def'a kubur perde 2 400 akçe	Kakum kürk 3.600 akçe
Eğer 120 akçe	Yapağı 600 kıyye fi 23 13.800 akçe	Kaliçe seccâde 120 akçe	Def'a kaliçe seccâde 300 akçe	Kumaş yorgan 500 akçe
Yemenî yorgan 2 300 akçe	Yemenî yorgan 1 sofra 1 300 akçe	Sandal yorgan 500 akçe	Yemenî sofra 150 akçe	Yorgan 300 akçe
Kaliçe seccâde çuka perde 300 akçe	Sofra 1 peşkir gömlek 1 Çarşeb 1 720 akçe	Yemenî yorgan 300 akçe	Sofra 120 akçe	Sandal yorgan 600 akçe
Def'a sandal yorgan 600 akçe	Yemenî bohça 1 sofra 1 200 akçe	Kaliçe seccâde 360 akçe	Çuka seccâde 420 akçe	İhrâm 1 400 akçe
Köhre beyaz şal 1.260 akçe	Sarı şal 1.840 akçe	Beyaz keremsud kaftan 370 akçe	Boğasi kaftan 420 akçe	Kutnî kaftan 305 akçe
Def'a köhne kutnî kaftan 640 akçe	Köhne beyaz kutnî kaftan 800 akçe	Def'a kutnî kaftan 800 akçe	Kırmızı boğasi kabak? 600 akçe	Def'a boğasi kabak? 305 akçe
Def'a boğasi kabak? 520 akçe	Yemenî bohça 45 akçe	Kemberbend şal 2.400 akçe	Def'a kemberbend şal 4.000 akçe	Kübra sarık 3 460 akçe
Beyaz anteri 480 akçe	Beyaz keremsud kaftan 400 akçe	Beyaz anteri 4 500 akçe	Kırmızı boğasi zıbin 3 300 akçe	Alaca ve kutnî anteri 2 780 akçe

Tablo 1 devam

Mardinî peşkir 1.800 akçe	Zenne Hatâyî kaftan 330 akçe	Alaca kaftan 165 akçe	Berime 5 600 akçe	Kahve makreme ve hurdevât 180 akçe
Tülbent örtüsü aş makreme 380 akçe	Kahve makreme 2 300 akçe	Def'a kahve makreme 4 2.000 akçe	Kahve makreme 1.500 akçe	Mardinî peşkir 1.320 akçe
Def'a Mardinî peşkir 3.800 akçe	Beyaz peşkir 1.000 akçe	Çorap 120 akçe	Bürüncük cibinlik 720 akçe	Don gömlek 150 akçe
Def'a don gömlek 243 akçe	Def'a don gömlek 200 akçe	[6a] Def'a banaluka seccâde 3.200 akçe	Banaluka seccâde 1.500 akçe	Havlu makreme 3 döşeme 1 310 akçe
Döşeme 4 400 akçe	Döşeme 4 720 akçe	Hamâm.... 4 [silik] 610 akçe	Çuka çakşır 300 akçe	Def'a çuka çakşır 440 akçe
Def'a çuka çakşır 440 akçe	Sim Haydarî raht 3.000 akçe	Fener 260 akçe	Def'a fener 400 akçe	Çuka yağmurluk 1.320 akçe
Boğasi top 5 1.500 akçe	Def'a boğas top 4 1.000 akçe	Çuka yağmurluk 2.520 akçe	Çuka hâşe 1.000 akçe	Köhne çuka hâşe 1.200 akçe
Beyaz ihrâm 2 200 akçe	Çuka yağmurluk 2.400 akçe	Çuka makad 4 4.200 akçe	Sarı leğen ibrik 1.100 akçe	Def'a sarı leğen ibrik 1.150 akçe
Def'a sarı leğen ibrik 1.300 akçe	Abdest ibriği 150 akçe	Fağfur kâse 6 fincan 9 420 akçe	Fağfur tabak 10 205 akçe	Asma saat 3.000 akçe
Akreb saat 2.400 akçe	Şamdan 330 akçe	Yelpaze 99 akçe	Sağır kutnî yorgan 1 350 akçe	Yüz yastık 480 akçe
Simli ...[kesik] 3.000 akçe	Köhne ihrâm 500 akçe	Def'a ihrâm 680 akçe	Def'a ihrâm 1.260 akçe	Def'a ihrâm 1.000 akçe
Def'a ihrâm 1.500 akçe	Sağır yorgan 300 akçe	Sağır şilte 105 akçe	İhrâm 600 akçe	Def'a ihrâm 2 900 akçe
Köhne çuka seccâde 230 akçe	Baş yastık 2 500 akçe	Köhne dikme bohça 180 akçe	Yarma kemberbend kuşak 700 akçe	Abdest fûta 300 akçe
Yemenî bohça 420 akçe	Keremsud ve Yemenî sofra peşkir 1.000 akçe	İşleme Havlu 3 yağlık 7 2.400 akçe	Şirbab beldar neft 3.000 akçe	Yeşil ...[silik] ...
Bol yenli karsak kürk 8.400 akçe	Yemenî makad 3 bohça 1 720 akçe	Boğasi top 7 840 akçe	Köhne peşgir bohça fota 200 akçe	Beyaz bez top 2 1.200 akçe
Havlu 3 600 akçe	Beyaz bez 200 akçe	İplik alaca 3 900 akçe	Sarı arka şal 2.400 akçe	Kutnî anteri 400 akçe
Peştamal 100 akçe	Şilte Çarşebi 240 akçe	Havlu 6 360 akçe	Makreme 7 240 akçe	Havlu döşeme bohça 240 akçe
Zenne sof ferâce 2 600 akçe	Futa 150 akçe	Köhne çuka perde 3 200 akçe	Tülbent parça 360 akçe	Yağlıklık bez 550 akçe
Kilim 120 akçe	Şilte 200 akçe	Köhne yorgan 150 akçe	Tennur minder 300 akçe	Düz kadife yastık 9 2.400 akçe

Tablo 1 devam

İbrişim seccâde 1.500 akçe	Yorgan bâ-çarşaf 1.000 akçe	Çarşeb 11 2.640 akçe	Yemenî yüz yastık 2 100 akçe	Yemenî yüz yorgan bâ-çarşeb 2.400 akçe
Kolan 5 600 akçe	Kebe 4 1.500 akçe	Minder 4 3.000 akçe	Def'a minder 4 kadife gılâf bâ-yapağı 10 6.000 akçe	Köhne kadife yastık 8 2.000 akçe
Velense 1.000 akçe	Köhne keçe 200 akçe	Beledî döşek 600 akçe	Hilâli gülâbdan buhurdân 1.200 akçe	Baş yastık 360 akçe
Tennur minder 6 1.000 akçe	Köhne keçe 200 akçe	Beledî döşek 5 2.000 akçe	Tennur minder 200 akçe	Bir miktar çay 120 akçe
Baş yastık 2 iskemle 1 600 akçe	Cezâyir ihrâm 600 akçe	Yaldızlı leğen ibrik 1.200 akçe	Sade 200 akçe	Yüz yastık 1 sağır yorgan 1 150 akçe
Yemenî yorgan bâ-çarşaf 10 3.600 akçe	Kutnî yorgan yüzü 1 300 akçe	Yorgan yüzü 2 şilte 1 600 akçe	Yemenî yorgan şilte alaca çarşaf 1 1.000 akçe	Boğası top 1 600 akçe
Sepet sandık 5 800 akçe	Yüz yastık 400 akçe	Havlû 60 akçe	Yemenî sofra 600 akçe	Döşeme gömlek 600 akçe
Peştamal 2 1.000 akçe	Uçkur 5 1.000 akçe	Bürüncük gömlek 4 1.920 akçe	Don 3 540 akçe	Suzenî işleme dülbent örtüsü 1.000 akçe
Oya Yemenî 120 akçe	Beyaz peşmi 1.200 akçe	Köhne hasır 400 akçe	Sade 200 akçe	Köhne don 1, gömlek 1, bohça 300 akçe
Döşeme havlu 360 akçe	Uçkur 4 Yağlık 2 1.200 akçe	Don 5 600 akçe	Gömlek 5, Çarşeb 1 1.800 akçe	Beyaz keremsud 1 1.000 akçe
Elvan berime 3 720 akçe	Hamam gömlek 1, havlu 2 840 akçe	Nimten bütün kürk 1 840 akçe	Kakum kürk 7.200 akçe	Şal kaplı karsak kürk 1 2.400 akçe
Çuka nimten bohça 800 akçe	Çarşeb 120 akçe	Çubuklu arka şal 1, kemberbend şal 1 6.000 akçe	Beyaz futa 150 akçe	Çarşeb 1.000 akçe
Bürüncük perde 50 akçe	Banaluka seccâde 2.400 akçe	Futa 2 300 akçe	Abdest makreme 4 180 akçe	Şilte çarşeb 400 akçe
Halebkarî beldâr 1.200 akçe	Halebkarî kutnî 600 akçe	Çuka seccâde 300 akçe	Bir miktar kaşık 800 akçe	Kaliçe seccâde 120 akçe
Sağır ve kebir minder 5 2.000 akçe	Çuka mak ad 3 3.000 akçe	Orta keçe 1.500 akçe	Yastık gıladı yapağı 3.000 akçe	Pencere perde 4 240 akçe
Ocak yaşmağı 60 akçe	Minder-i beledî 5, yastık-i sağır 12, yastık 2, velense 5 4.000 akçe	Köhne yorgan 2, kebe 1 600 akçe	Könne beledî yastık 6, minder 3, velense 3 1.200 akçe	Köhne beledî yastık 4, minder 2, ihrâm 2 1.000 akçe

Tablo 1 devam

Minder keçe 150 akçe	Köhne yorgan 2, sağır minder 1, velense 1, baş yastık 7, kilim 1 1.000 akçe	Bir miktar iplik 600 akçe	Bir miktar bez 120 akçe	Gömleklilik bez 16 4.000 akçe
Bir miktar keten 240 akçe	Gömlek 7 bez don 2 3.600 akçe	İplik 115 zira 2.400 akçe	Bir miktar iplik 1.000 akçe	Köhne çuka fıçı örtüsü 405 akçe
Çadır 605 akçe	Kapı perde 120 akçe	Garâr 7 430 akçe	Yağmurluk kese 2 120 akçe	Meşinli garâr 120 akçe
Def'a meşinli garâr 2 122 akçe	Garâr 4 270 akçe	Bir miktar keten 1.200 akçe	Çuka perde 400 akçe	Yanyakârî zarf 4 240 akçe
Gömlek lik bez 7 2.520 akçe	Lenger 1 tas 1 360 akçe	Kütahya tabak kâse 240 akçe	Fağfur fincan 8 200 akçe	Billur kâse bardak 17 1.000 akçe
Fağfur kâse 2 tabak 3 fincan-ı kahve 1 ibrik 1 600 akçe	Sağır tepsi 150 akçe	Çuka kapud perde ihram 400 akçe	Gömlek 3.000 akçe	Billur bardak kâse 90 akçe
Def'a billur bardak kâse 90 akçe	Tüfenk 330 akçe	Def'a tüfenk 1.570 akçe	Rikâb 900 akçe	Kara kılıç 120 akçe
Kapsız sincab kürk 600 akçe	Kâse 2 180 akçe	Kütahya fincan 30 akçe	Billur kâse 3 150 akçe	Kütahya tabak 10 45 akçe
Şişeler 140 akçe	Sağır devât 300 akçe	Sandık 300 akçe	Değirmen ve kum kuma 60 akçe	Hamakî mermer 1.200 akçe
Billur bardak ve kâse 120 akçe	Kâse 1 30 akçe	Çuka perde 120 akçe	Çit parça 60 akçe	Sarı leğen 400 akçe
Sandık 300 akçe	Def'a sandık 300 akçe	Vezne 120 akçe	Gülab 30 akçe	Sandık 6 640 akçe
Hilâlî gülabdan buhurdan 1.120 akçe	Kahve makreme 300 akçe	Sağır fağfur tabak kâse 1 kaşık 1 900 akçe	Boğazhisar tabak 4 65 akçe	Köhne peşkirler 150 akçe
Meşe 2 90 akçe	Bir miktar iplik 120 akçe	Mangal 720 akçe	Abdest leğeni 300 akçe	Satır bıçak hırdavat 120 akçe
Terazi 60 akçe	Demir mangal 2 240 akçe	Asma saat 3.000 akçe	Evânî-i nühâsiyye 22,3 kıyye fi 120 2.676 akçe	Def'a evânî-i nühâsiyye 43.500 akçe
[6b] iskemle 30 akçe	Beldar top 1 1.900 akçe	Destar 1.570 akçe	Çatma destar 1.800 akçe	Def'a çatma destar 1.200 akçe
Kutnî[şilik] 720 akçe	Fındık altını be- hesâb-ı guruş 3.670	Zer-i mahbûb be- hesâb-ı guruş 1.364	Def'a zer-i mahbûb ma'a zincirli be-hesâb-ı guruş 467,5	Def'a zer-i mahbûb be- hesâb-ı guruş 1.389

Tablo 1 devam

Def'a zer-i mahbûb be-hesâb-ı guruş 1.361	Def'a zer-i mahbûb be-hesâb-ı guruş 1.369,5	Nakid 240	Yekûn 13.960	İnâyetli Mirzazâde Efendi Hazretleri zimmetlerinde olup Şerife Fatma Hanım Hazretlerinin kabul buyurdıkları 1.500 guruş
Müneccimbaşı efendi zimmetinde olup Şerife Âmine Hanım Hazretlerinin kabul buyurdıkları 400 guruş	Yekûn 24.489 guruş 44 akçe	Minhâ	Techîz ve tekfîn ber-müceb-i vasiyyet 150 guruş	Beş nefer zevî'l-erhâmdan her birine on beşer guruşdan ber-müceb-i vasiyyet verilen 75 guruş
Kıbel-i şer'den her birinin yedlerine verilen hüccet-i şer'iyye müteveffâ-yı mezbûrun on bir nefer ma'lûmü'l-esâmi ve'l-evsâf atık ve atıklara vesâyâ-yı müsbeteler için verilen 1.100 guruş	Molla İbrahim'e verese rızalarıyla verilen 30 guruş	Verese-i mezbûrûn rızalarıyla Molla Mustafa'ya verilen 10 guruş	Verese-i mezbûrûn rızalarıyla Molla Osman'a verilen 20 guruş	Kezâlik verese-i mezbûrûn rızalarıyla Tırnovili Hasan'a verilen 10 guruş
Kezâlik verese-i mezbûrûn rızalarıyla Yusuf'a verilen 10 guruş	Kezâlik verese-i mezbûrûn rızalarıyla Küçük Hasan'a verilen 20 guruş	Kezâlik verese-i mezbûrûn rızalarıyla es-Seyyid Abdülkerim'e verilen 15 guruş	Kezâlik verese-i mezbûrûn rızalarıyla Dolâbî Ahmed'e verilen 4 guruş	Kezâlik verese-i mezbûrûn rızalarıyla el-Hâc Resul'e verilen 4 guruş
Resm-i âdi 613 guruş	Dellâliyye 204 guruş	On bir adet itknamelerin kalemîyyesi 16 guruş	İhzâriyye ve çukadariyye 60 guruş	Sarrafiyye ve mesârîf-i verese 25 guruş 44 akçe
Masârîf-i sâire 75 guruş	Kaydiyye-i defter 5 guruş	Yekûn 2.446 guruş 44 akçe	Sahhu'l-bâki 22.043 guruş	Hissetü'l-halileti'l-mûmâ-ileyhâ 2.755
Hissetü'l-kerîmeti'l-mûmâ-ileyhâ 11.020 guruş	Hissetü'l-asabeti'l-mezbûr es-Seyyid Ebûbekir Efendi 1.378 guruş	Hissetü'l-asabeti'l-mezbûr es-Seyyid Mehmed Çelebi 1.378 guruş	Hissetü'l-asabeti'l-mezbûr es-Seyyid Salih 1.378 guruş	Hissetü'l-asabeti'l-mezbûr es-Seyyid İsmail 1.378 guruş
Hissetü'l-asabeti'l-mezbûri sağîr es-Seyyid Ahmed 1.378 guruş	Hissetü'l-asabeti'l-mezbûr mefkûd es-Seyyid Hüseyin 1.378 guruş			

3.2. Nakibü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin Terekesinin Değerlendirilmesi

Nakibü'l-eşrâf Mahmut Efendi, 28 Zilkâde 1157/2 Ocak 1745 tarihinde vefat etmiş, terekesi ise 16 Rebûlâhir 1158/18 Mayıs 1745'de yazılmıştır.

İstanbul'da Haraccı Muhyiddin Mahallesinde ikamet eden Mahmut Efendi'nin eşi, Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin kızı Âmine Hanım'dır. Mahmut Efendi'nin terekesinde mirasçıları, eşi Âmine Hanım, kızı Şerife Fatma Hanım, amcasının oğlu Seyyid Ebûbekir Efendi ve Ebûbekir Efendi'nin kardeşi Seyyid Hüseyin Çelebi b. Seyyid Osman Efendi, diğer ammizâdesi Seyyid Mehmed Çelebi ve Mehmed Çelebi'nin kardeşi Seyyid Salih Çelebi, Osman Efendi'nin oğlu Seyyid Ahmet Efendi, diğer ammizâdesi Seyyid İsmail Çelebi b. Seyyid Hüseyin Efendi'dir. Mirasçıları olduğu için terekesinden Beytülmal'e pay aktarılmamıştır. Bazı kaynaklarda Mahmut Efendi'nin Mustafa isimli bir oğlu bulunduğu belirtilse de terekesinde ismi geçmemektedir. Bu durumda ya kaynaklarda geçen bilgi yanlıştır veya oğlu kendisinden önce vefat etmiştir.

Mahmut Efendi'nin eşine 2.755 kuruş, kızına 11.020 kuruş, amcaoğullarına ve diğer akrabalarından Seyyid Ebûbekir Efendi, Seyyid Mehmed Çelebi, Seyyid Salih, Seyyid İsmail, Seyyid Ahmed, Seyyid Hüseyin Efendi'ye 1.378'er kuruş ayrılmıştır.

Terekesinde 340.839 akçe değerinde kitap, 12.290 akçe değerinde binek takımı, 480 akçe değerinde yazı takımı, 2.920 akçe değerinde silah takımı, 55.296 akçe değerinde mutfak eşyası, 243.118 akçe değerinde giyim kuşam, 8.400 akçe değerinde süs eşyası, 86.842 akçe değerinde döşeme/mefruşat, 120 akçe değerinde zahire, 9.620 akçe değerinde altın/mücevher ve 240 akçe nakit para bulunmaktadır.

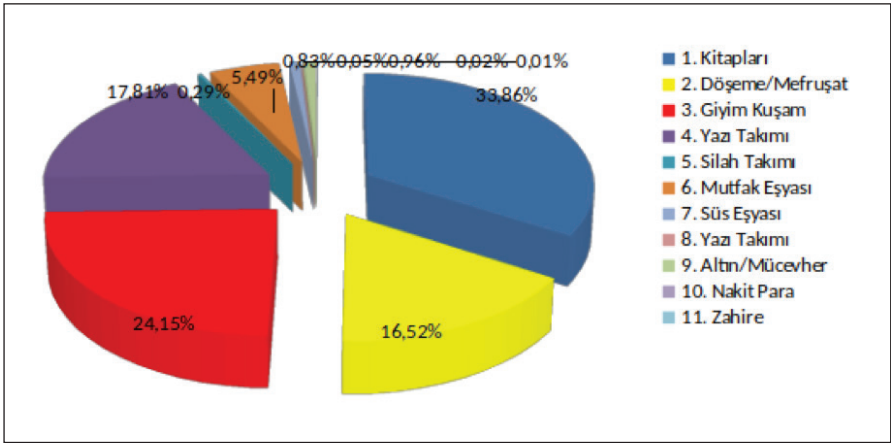
Mahmut Efendi'nin terekesinde en son bulunduğu görevini ifade etmek üzere "Nakibü'l-eşrâf" ünvanı kullanılmıştır. Ayrıca nesebini belirtmek için de "seyyid" kelimesi yazılmıştır.

Mahmut Efendi'nin terekesinde fıkıh, fetva, tefsir, hadis, akâid, belagat, lügat, ferâiz, ilmihal ve tasavvufla ilgili yazma ve matbu eserler bulunmaktadır. Terekesindeki kitaplar yazılmış, fiyat dökümü çıkartılmış, fakat satılıp satılmadığı net olarak belirtilmemiştir. Eserlerin aileden eğitimle ilgilenenlerin istifadesi için ayrıldığı ve sonraki yıllarda aile bireyleri tarafından İstanbul Fatih ilçesindeki Feyzullah Efendi Kütüphanesi'ne bağışlandığı düşünülmektedir. Bu kitaplar, dönemin ulemâsının ilmi referanslarını ve medreselerde okutulan kitapları tespit etme açısından ve ayrıca kitapların rayiç bedellerini belirleme noktasında temel kaynaktır.

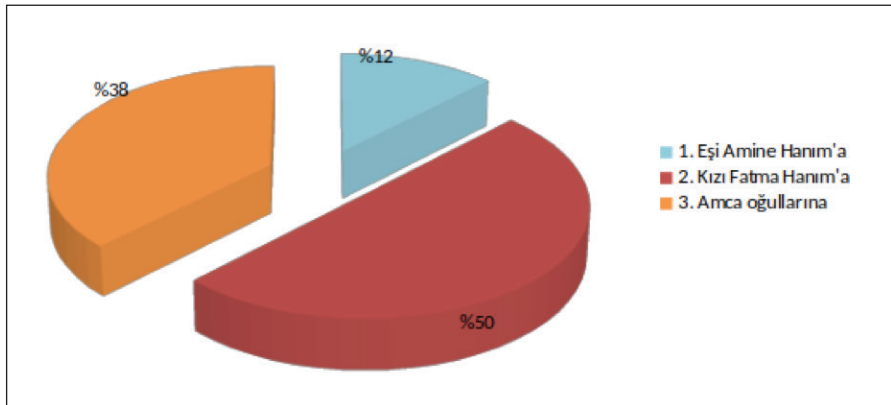
Terekesindeki bilgilerden 11 tane azatlı kölesinin olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu azatlı köleler için 1.100 kuruş ayrılmıştır. Ayrıca Molla İbrahim, Molla Mustafa, Molla Osman, Tırnovalı Hasan, Yusuf, Küçük Hasan, Seyyid Abdülkerim,

Dolâbi Ahmed ve Hacı Resul isimli kişilere terekeden 121 kuruş ödeme yapılmıştır.

Nakîbü'l-eşrâf Mahmud Efendi'nin soylu, bilinen ve devletin üst kademelerinde görev alan bir ulemâ ailesinden gelmesi, terekesindeki eşya, cariye ve gulam sayısını da etkilemiştir. Terekesindeki mal ve eşya dökümüne göre üzerinde devlete ait bir zimmet ve herhangi bir vakıf kaydı bulunmamaktadır.

Şekil 1: Nakîbü'l-eşrâf Mahmud Efendi'nin Terekesindeki Eşyalar

Şekil 2: Nakîbü'l-eşrâf Mahmud Efendi'nin Vârisleri

Sonuç

Nakîbü'l-eşrâf Müessesesinin 523 yıllık tarihinde yetmişe yakın Nakîbü'l-eşrâf görev yapmıştır. Özellikle 1680-1760 yılları ilmiye teşkilatının diğer birimlerinde olduğu gibi Nakîbü'l-eşrâflıkta da çok fazla azillerin yaşandığı bir dönemdir. Hatta görev değişiklikleri sebebiyle iki üç defa bu vazifeye tayin edilenler de olmuştur. Nakîbü'l-eşrâf değişikliği seyyidlerin isimlerinin kaydedildiği Nakîbü'l-eşrâf defterlerine de yansımıştır.

Mahmut Efendi'nin Nakîbü'l-eşrâf olarak görevlendirilmesi, terekesinde "seyyid" ifadesinin geçmesi, evliliğini de yine seyyid bir aileden yapması kendisi-nin Hz. Peygamber'in nesebine mensup olduğunu göstermektedir.

Fezullah Efendizadelerin seyyidliği tartışmaları açısından bakıldığında ulemâ ailelerinin kızlarını yine ulemâ ile evlendirdikleri görülmüştür. Şeyhülislâm Fezullah Efendi'nin kızı Âmine Hanım, Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi ile ilmiye sınıfında iken, fakat henüz Nakîbü'l-eşrâf tayin edilmeden önce evlenmiştir.

Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin terekesinde Emine Hanım'ın "fahru's-sâdât" olarak geçmesi, Şeyhülislâm Fezullah Efendi ve kızının seyyid olarak kabul edildiğini göstermektedir. Fezullah Efendi, dönemin teamülüne uyarak kızını yine kendileri gibi seyyid olan bir kişiyle evlendirmiştir.

Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi, Şeyhülislâm Fezullah Efendi'nin damadı olması hasebiyle 28 yıl sürgün hayatı yaşamış olsa da eniştesi Mirzâ Şeyh Mehmet Efendi'nin Şeyhülislâm olmasıyla tekrar İstanbul'a dönerek ilmiye teşkilatı içerisindeki yerini almıştır. Uzun yıllar sürgün hayatı ile sıkıntı çekse de iade-i itibar edilmesiyle bir nebze yüzü gülmüştür.

Edirne Vakası'ndan sonra Fezullah Efendi ve aile bireylerinin kızılbaşlıkla itham edilmesinin tamamen siyasi gerekçelere dayandığı görülmektedir. Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin eşi Âmine Hanım'ı "kızılbaş kızısın" diyerek boşadığı yönündeki iddiaların yabancı yazarlar tarafından ortaya atılan tamamen asılsız iddialar olduğu tespit edilmiştir. Sadece arşivdeki kayıtlı terekesine bakıldığı zaman bile bu iddiaların gerçek dışı ve yanlı olduğu görülecektir.

Şeyhülislâm Fezullah Efendi'nin konumundan sadece çocukları ve akrabaları değil damatlarının da istifade ettiği kanaatine varılmıştır. Nitekim damadı Mahmut Efendi, ilmiye teşkilatının üst kademelerinden biri olan Nakîbü'l-eşrâflık vazifesine tayin edilmiştir. Böylece aile bireyleri sayısı açısından Nakîbü'l-eşrâflık vazifesini en fazla yerine getiren Fezullah Efendi sülalesine dâhil olmuştur.

Osmanlı döneminde yaşamış ulemânın aile ve soy araştırmalarında sadece biyografi ve tabakat kitaplarının yeterli olmadığı, bu çalışmalarla birlikte kişinin terekesinin de mutlaka incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Nakîbü'l-eşrâf Mahmut Efendi'nin İstanbul Müftülüğü Şeriyeye Sicilleri Arşivi Kismet-i Askeriye

Mahkemesi sicillerinden tespit edilen terekesi aile ve soy bağlarını kurma açısından temel kaynaktır.

Nesep tespiti açısından bakacak olursak, Osmanlı döneminde yaşamış ulemânın nesebini tespit etmede sadece şecere, nesepname veya kendisi tarafından kaleme alınan biyografi eserlerinin yeterli olmadığı ayrıca devlet tarafından tasdiklenen şeceresi, vefatıyla yazılan terekesinin de mutlaka incelenmesi gerekmektedir.

Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin ve kızının seyyidliği ile ilgili ithamların dönemin siyasi olaylarıyla doğrudan bağlantılı olduğu ve seyyidliğinin sahte olduğunu ifade eden vakanüvislerin kendi kitaplarında çelişkili ifadelerin bulunduğu görülmektedir. Aynı eserin bir sayfasında seyyidliği sahte olduğu belirtilirken farklı bir sayfasında da evlâd-ı resulden olduğu açıkça ifade edilmektedir. Şeyhülislâm Feyzullah Efendi ve neslinden birçoğunun Nakîbü'l-Eşrâf olarak tayin edilmesi, terekesi ve mezar taşlarında neslinin evlâd-ı Resul'e dayandığının belirtilmesi, Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-Eşrâf defterlerinde anne ve baba tarafından Hasenî ve Hüseyinî koldan geldiği belirtilerek şeceresinin tasdiklenmesi bu husustaki şüpheleri ve soru işaretlerini ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda şecere ve tereke gibi arşiv kaynaklarının kendi dönemlerinde yahut sonrasında kaleme alınan *Devhatü'n-Nükabâ*, *Riyâzu'n-Nükabâ* ve *Sicill-i Osmanî* gibi biyografi eserlerinin birbirleriyle mukayeseli okunması gerektiği, sadece bir kaynaktan alıntı yapılarak sahil bir neticeye varılamayacağını da ifade etmemiz gerekir.

Mahmut Efendi'nin terekesindeki eşyalar ve eşyaların rayiç bedelleri doğrultusunda öncelikle tereke kayıtlarının bir ulemâ ailesinin sosyo-ekonomik statüsünü inceleme açısından birinci derecede kaynak teşkil ettiği görülmektedir.

Mahmut Efendi'nin terekesi ile eş ve çocuk durumu, eğitim-kültür durumu, ekonomik durumu, geçim kaynakları, takı ve süs eşyası kültürü, mutfak ve yemek kültürü, beslenme alışkanlıkları, giyim-kuşam kültürü, mesken durumu gibi daha birçok alanda ne tarz harcamalar yaptığı tespit edilerek tereke kayıtlarının biyografi yazımında önemli ve gerçekçi bilgiler ortaya koyduğu görülmüştür. Ayrıca ulemânın memuriyeti, evlilikleri, nesebi ve okuryazarlık durumu hakkında en sahil bilgileri ihtiva ettiği de açıktır. Terekelerin şu ana kadar yazılan biyografilerin ve tarih kitaplarının seyrini değiştirmek gibi büyük bir tesirinin olduğu kanaatindeyiz.

Netice itibariyle bu çalışmayla, Nakîbü'l-Eşrâf Mahmut Efendi'nin şeceresi üzerinden nesebine, terekesi üzerinden ailesine ve sosyo-ekonomik düzeyine, hizmet hayatı üzerinden de Nakîbü'l-Eşrâf olarak ilmiye teşkilatı içerisindeki konumuna ayna tutulmuştur.

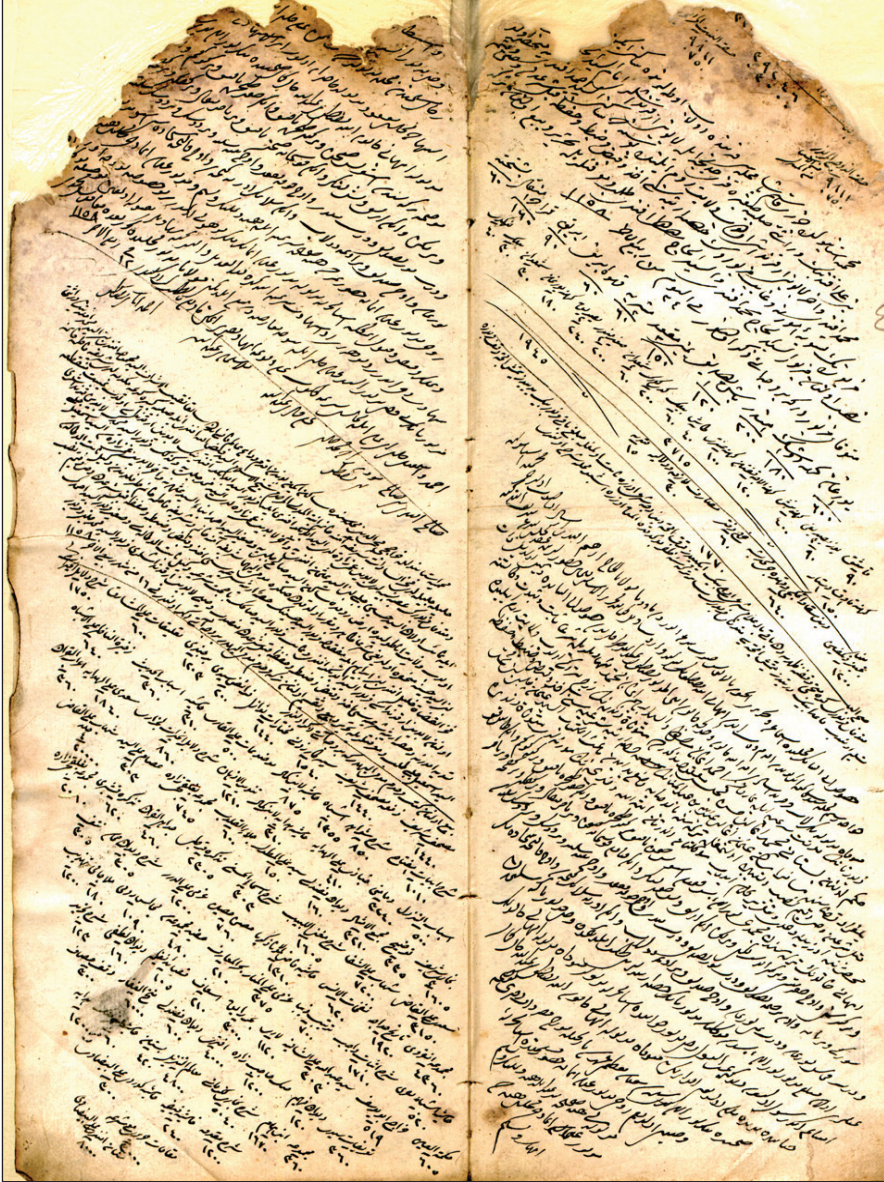
Kaynakça

- Ahmed Nazif Efendi. *Riyâzu'n-Nukabâ*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No. 2275.
- Ahmed Rifat Efendi. *Devhatü'n-Nukabâ*. İstanbul: Karahisarî Esad Efendi Litografyası. 1283.
- Aktı, Yunus. *Ahmed Nazif Efendi ve Nakibü'l-eşrâflara Dair Eseri: Riyâzu'n-Nukabâ-Tahlil ve Metin*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Andreasyan, Hrand D. "Balatlı Georg'a Göre Edirne Vak'ası". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 11/15 (1960), 47-64.
- Barkan, Ömer Lütfi. "Edirne Askerî Kassamı'na Âit Tereke Defterleri (1545-1659)". *Belgeler: Türk Tarih Belgeleri Dergisi* 3/5-6 (1966), 1-479.
- Budak, Cennet Betül. *Karacaahmet Mezarlığında Seyyidlere Ait Mezar Kitabeleri (19. Yüzyıl) Metin, İnceleme ve Transkripsiyon*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Katğı, İsmail. *Osmanlı Devleti'nde Öldürülen Şeyhülislamlar*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Gökdemir, Raşit. "Edirne Vak'ası Yahut Şeyhülislâm Seyid Feyzullah Efendi Meselesi- 1". *Yeni Türk Mecmuası* 6/ 62 (1938), 36-42.
- Hammer, Joseph Freiherr von. *Büyük Osmanlı Tarihi*. 7/2078, Haz. Erol Kılıç-Mümin Çevik, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1992.
- Işık, Ayhan. *Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakibü'l-eşrâflık Müessesesi*. Ankara: İlâhiyât Yayınları, 2021.
- Işık, Ayhan. "Osmanlı Devleti'nde Nakibü'l-eşrâflık Müessesesi ve Nakibü'l-eşrâf Kaymakamları". *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 10 (Aralık-2015), 185-228.
- Işık, Ayhan. "Mühimme Defterlerinde Ehl-i Beyt ve Nakibü'l-eşrâflıkla İlgili Hükümler". *I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, ed. Mustafa Yiğitoğlu, (23-25 Kasım 2018), 125-144.
- Işık, Ayhan. "Osmanlı Devleti'nde Nakibü'l-eşrâflık Müessesesi ve Meşihat Arşivindeki Nakibü'l-eşrâf Defterleri". *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 8 (Aralık 2014), 213-285.
- İpşirli, Mehmet. Mirzazâde Şeyh Mehmed Efendi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/170-171. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi. *Nakibü'l-eşrâf Defterleri*. No. 93/26.
- İstanbul Müftülüğü Şerhiye Sicilleri Arşivi. *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*. No. 89.
- İstanbul Müftülüğü Şerhiye Sicilleri Arşivi. *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*. No. 343.
- Kara, Ömer - Çögenli, M. Sadi. "Şeyhülislam Feyzullah Efendi: Hayatı ve Eserleri". *Erzurumlu Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendi Sempozyumu*. ed. Ömer Kara. 35-98. Erzurum, 2015.
- Köprülü, Orhan F. "Feyzullah Efendi", *İslam Ansiklopedisi*. 4/595. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1945.
- Köşklü, Zerrin "İstanbul Feyzullah Efendi Medresesi ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisindeki Yeri", *Erzurumlu Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendi Sempozyumu*, ed. Ömer Kara. 221-228. Erzurum, 2015.

- Mehmed Süreyya Bey. *Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniyye/Sicill-i Osmanî*. 4/325. İstanbul: Matbaa-i Amire 1890-1893.
- Özcan, Abdülkadir. "Edirne Vakası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 10/445-446. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Rençber, Fevzi. "Anadolu Aleviliğinde Şecere Geleneği-Bir Ağuiçen Ocağı Şeceresi Örneği". *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 6 (2013), 175-200.
- Sevinç, Tahir. "Fezullah Efendi ve Edirne Vakası". *Erzurumlu Şeyhülislam Seyyid Fezullah Efendi Sempozyumu*. ed. Ömer Kara. 151-180. Erzurum, 2015.
- Uluçam, Abdüsselam. "Fezullah Efendi Medresesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 12/528-529. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Tayşi, Mehmet Serhan. "Şeyhülislam Seyyid Fezullah Efendi ve Fezziyye Medresesi", *Türk Dünyası Araştırmaları* 23 (1983), 9-100.
- Yücel, Erdem. "Fezullah Efendi Medresesi ve Kütüphanesi, Fatih Millet Kütüphanesi", *İstanbul Ansiklopedisi*. 10/5741-5743. İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat, 1971.

Ekler

1- Nakib'ül-eşraf Mahmud b. Mehmet Efendi'nin Terekesi⁴³

43 İstanbul Müftülüğü Şerhiye Sicilleri Arşivi Kismet-i Askeriye Mahkemesi No. 89, 5a-6b.

